

Postmaterialism i folkhemmet

En jämförande studie av postmaterialism i Sverige 2010 och 2017

Abstract

Uppsatsen använder sig av Ingleharts teori angående postmaterialism och materialism. Teorin ska sedan tillämpas på tre frågeställningar. Inkomst, ålder och politisk ideologi och hur det påverkar hur materialistisk eller postmaterialistisk en individ eller grupp är. Uppsatsen undersöker hur väl resultaten följer Ingleharts relation i resultaten. De två studier som analyseras är "Valundersökning 2010" och "European Values Study and World Values Survey" där informationen angående Sverige är från 2017. Då Sveriges ekonomiska och politiska situation var annorlunda under dessa två perioder undersöktes vilka skillnader dels i resultat men även hur resultaten kan jämföras med Ingleharts teori. Följer resultaten Ingleharts ramverk eller finns det andra teorier som förklarar resultaten andra teorier eller förklaringar. Det som identifieras är mångfacetterade resultat där flertalet teorier kan förklara olika delar av studiens resultat då resultaten inte helt följer Ingleharts modeller.

Nyckelord: Postmaterialism, Materialism, Four item index, Riksdagsval och demografi

Antal ord: 5276

Innehållsförteckning

Abstract.....	2
Innehållsförteckning.....	3
1. Introduktion.....	4
1.1 Tematik.....	4
1.3 Frågeställningar.....	4
2. Teoretisk bakgrund och tidigare forskning.....	5
2.1 Definition av materialism och postmaterialism.....	5
2.2 Ingleharts syn på generationsskillnader.....	5
2.3 Höger-vänsterskalan och postmaterialism.....	6
2.4 Invändningar mot Ingleharts teorier.....	6
3. Metodik.....	7
3.1 Val av metod och material.....	7
3.2 Metodologiska utmaningar och begränsningar.....	9
4 Resultat.....	11
5 Analys.....	13
5.1 Ideologi och postmaterialism i undersökningen.....	13
5.2 Ekonomiska förhållanden.....	14
5.3 Ålder och generationshypotesen.....	14
5.4 Inkomst och postmaterialism.....	16
6 För framtida forskning.....	16
7 Sammanfattning och slutsatser.....	17
Källförteckning.....	19

1. Introduktion

1.1 Tematik

Sverige är på många sätt ett unikt land, inte minst när det kommer till värderingar. Det kan bland annat noteras att Sverige på en Inglehart–Welzel Cultural Map över var länder placerar sig i avseende på värderingar som “Self Expression” och “Secularism” från 2020 så ligger Sverige högst upp (Inglehart et al. 2020). Hur avspeglas då det här i det svenska politiska landskapet? Hur ser en befolkning med så pass liberala och sekulära värderingars politiska preferenser ut när de väljer mellan ekonomiska vardagsfrågor (materialism) eller abstrakta värdefrågor (postmaterialism)? Visar det mest extrema landet i världen sig vara unikt eller stämmer gamla teorier fortfarande in även där? Liknande studier har förts även i andra länder och samhällen, men i denna studie genomförs en mer genomgående analys av just Sverige.

1.2 Syfte

Syftet med det här arbetet är att ge en övergripande kvantitativ analys av den svenska befolkningen under två olika politiska och ekonomiska förhållanden och vilka samband det fanns mellan olika oberoende variabler och postmaterialism samt materialism. Det generella syftet med undersökningen är därmed att undersöka hur postmaterialism och materialism tar form specifikt i Sverige och hur olika väljargrupper förhåller sig till dessa två motstridiga koncept. För att undersöka detta fenomen har de tre oberoende variablerna ålder, ideologi och inkomst valts för att prövas mot några av statsvetaren Ronald Ingleharts centrala teorier såsom generationshypotesen och knapphetshypotesen.

1.3 Frågeställningar

Denna undersökning har som syfte att undersöka följande tre frågor:

Vilka samband finns det mellan postmaterialism i Sverige av variablerna ideologisk placering på höger-vänsterskalan, inkomst samt ålder?

Vilka skillnader, om några, existerar mellan valundersökningen 2010 och World Value Survey 2017 datan för Sverige?

Hur relaterar datan till Ronald Ingleharts samt andra forskares teorier om postmaterialism?

2. Teoretisk bakgrund och tidigare forskning

2.1 Definition av materialism och postmaterialism

Ronald Inglehart var professor i statsvetenskap på University of Chicago och grundare av World Values Survey, ett globalt forskningsnätverk där människors tro och värderingar i nästan 100 länder kartläggs. Genom sin forskning började Inglehart utveckla teorin om postmaterialism och materialism (Social Science Space, 2021). I sin grundläggande form innebär att vara materialist en prioritering av materiella värden, som en stabil ekonomi och fysisk trygghet, över mer abstrakta målsättningar. Generellt sett prioriterar materialister stabilitet när det kommer till ekonomiska, politiska, sociala och individuella frågor, något som ofta associeras med en avsaknad av just materiella resurser (Inglehart 1977, ss. 363-364). Det förutsätts därför ofta exempelvis ekonomisk trygghet för att en individ ska prioritera postmateriella målsättningar. Ett exempel på ett sådant fenomen är miljörörelsen, som Inglehart anser ha uppkommit har uppkommit på grund av den ekonomiska och sociala stabilitet som västvärlden har upplevt under efterkrigstiden (Tufiş 2000, ss. 151-155). Alltså krävs det enligt Inglehart trygga ekonomiska villkor för att individer ska lägga mindre vikt på stabilitet och blir mer öppna för ekonomiska och sociala förändringar i samhället (Hans De Witte 2004, ss. 251-252).

2.2 Ingleharts syn på generationsskillnader

Den teoretiska bakgrunden i denna studie utgår ifrån Ingleharts utvecklingsteori i avseende på hur sociala och trender påverkas av ekonomiska omständigheter. Enligt teorin blir den yngre generationen som vuxit upp med välbärgade föräldrar i ett välfärdssamhälle generellt mer postmaterialistisk (Inglehart & Welzel 2005, ss. 2-4). Enligt Ingleharts studier är den äldre generationen mer materialistisk än den yngre i postindustriella samhällen. I mindre ekonomiskt utvecklade samhällen finns dock inte samma generationsskillnad (Ibid, s. 7). Enligt Inglehart är den levnadsstandard som är rådande under en individs formative år det som senare kommer påverka om individen i fråga anammar materialistiska prioriteringar eller inte, Inglehart (1977, ss. 363-364) nämner exempelvis att generationen som växte upp under

den stora depressionen uppvisade mer materialistiska prioriteringar och att detta var till följd av den resursbrist som rådde när de växte upp.

2.3 Höger-vänsterskalan och postmaterialism

I boken *The Silent Revolution* observerade Inglehart (1977, ss. 62-63) genom studier av tio olika västerländska demokratier att personer som identifierade sig till vänster på den ideologiska skalan var överrepresenterade bland postmaterialisterna. Det finns även senare empiriska belägg för att politisk ideologi är en viktig faktor för anammandet av postmaterialism. I sin kandidatuppsats om populistiska attityders påverkan på graden av materialism visade Moström (2025, ss. 31-32) utifrån data från 2014 att det fanns en koppling mellan politiska högerideologi och materialism. I Savage (1985, s. 436) påvisas det också att i åtta europeiska länder hade personer med en vänsterorienterad ideologi generellt sett större benägenhet för postmaterialism än personer med en högerorienterad ideologisk ståndpunkt. Studien visade även att generationsskillnader inte var signifikanta inom högern på samma sätt som inom vänstern. I högerorienterade grupper ökar inte postmaterialismen i den yngre generationen utan förblir på 14%, men inom den vänsterorienterade gruppen ökade den från 17% bland äldre till 30% bland yngre (Savage 1985, ss. 434-435).

2.4 Invändningar mot Ingleharts teorier

Ingleharts teori om att ekonomisk utveckling nödvändigtvis leder till att opinionen bland befolkningen blir mer postmaterialistisk har ifrågasatts, bland annat i "*A critique of Inglehart's theory of postmaterialism*" av Claudiu Tufiş. Han menar att teorin har fungerat tidigare men att den inte gör det fullt ut längre då det finns andra anledningar till att en befolkning blir mer postmaterialistisk, till exempel utbildning. Det finns också en kritik av idén om postmaterialism som koncept. Snarare än att nya idéer bortom det materiella framkommer så finner befolkningen nya materiella ting att konsumera. Tufiş kritiserar även idén om att postmaterialismen skapar koncept, till exempel miljörörelsen, den rörelsen har snarare uppstått i det politiska landskapet av tiden. Teorin tar endast hänsyn till ekonomisk utveckling och ignorerar den övergripande utvecklingen som mänskligheten har gjort. Det finns andra förklaringar till postmaterialismens uppkomst bortom det ekonomiska, där en persons utbildning snarare än individens ekonomiska status bestämmer individens värderingar (2000, ss.151-155). En annan kritik som har lanserats mot Ingleharts tolkning av postmaterialism är att effekten av den ekonomiska situationen under uppväxten är

överskattad och att grupper som upplevt svåra levnadsförhållanden under sin formativa period inte visade mer benägenhet åt materialism (Duch & Taylor 1993, ss. 770-772).

3. Metodik

3.1 Val av metod och material

Tidigare studier har gjorts om postmaterialism i Sverige, bland annat den tidigare av Moström om Sverigedemokraterna. Däremot har det inte tidigare (så vitt författarna vet) genomförts en jämförande studie av den svenska befolkningen under två perioder i relation till postmaterialism. För att genomföra den här studien har vi valt att använda en kvantitativ metod där vi analyserar två dataset med många observationer. De två undersökningar som vi har valt att använda i studien är den svenska valundersökningen genomförd 2010 av Ekengren Oscarsson och Holmberg på Göteborgs Universitet samt World Value Survey från 2017. I den senare studien har vi valt att fokusera på datan från Sverige. Anledningen till detta val av material är att vi ville undersöka olika variablers påverkan på graden av postmaterialism inom två olika kontexter. Den första perioden var det svenska valet 2010, som var starkt påverkat av den internationella finanskrisen, något som enligt Johan Martinsson (2013, s. 474) ledde till att väljarna lade större vikt på ekonomiska överväganden jämfört med andra svenska val. Svenska hushåll hade haft en negativ syn på den svenska ekonomins utsikter givet utvecklingen i samband med finanskrisen och svenska ekonomins utsikter (Konjunkturinstitutet 2010, s. 85). Arbetslösheten låg på 8.5% tredje kvartalet 2010 men Konjunkturinstitutet noterade att sysselsättningen hade börjat öka långsamt (Ibid 2010, s. 75).

Den andra perioden, 2017 är därför ett intressant fall att jämföra med. Den svenska ekonomin upplevde BNP-tillväxt på omkring två procent i kombination med ökad sysselsättning på 0,8 procent (Konjunkturinstitutet 2017, s. 7). Samtidigt var kärninflationen låg vilket medförde att Riksbanken stod fast vid en reporänta på -0,50 (Konjunkturinstitutet 2017, ss. 10-11). I och med de kontrasterande kontexter som båda dessa undersökningar innehåller utgör dessa två mätningar ett intressant jämförelsematerial. Det hade varit fördelaktigt med en nyare

undersökning om postmaterialism men senare valundersökningar har inte använt Ingleharts 4-item postmaterialism-index och World Value Survey har inte släppt en studie om Sverige sedan år 2017. Om så hade varit fallet skulle en undersökning där man jämför data om Sverige från 2017 med data om Sverige från perioden 2022 och framåt varit intressant då det ekonomiska läget är mer ansträngt under denna period.

För att analysera sambanden mellan variabler som placering på den ideologiska höger-vänsterskalan och ålder genomfördes regressionsanalyser i SPSS där graden av postmaterialism är den beroende variabeln medan ideologi och ålder var oberoende variabler. I såväl valundersökningen 2010 som World Value Survey 2017 har postmaterialism definierats utifrån Ingleharts 4-item postmaterialism index, där undersökningens respondenter har fått rangordna fyra olika politiska målsättningar baserat på hur viktiga de anser dessa vara. De fyra frågor som de respondenterna fick rangordna var följande:

1. Upprätthålla lag och ordning.
2. Ge människor större möjlighet att påverka politiska beslut.
3. Bekämpa prisstegringar.
4. Skydda yttrandefriheten.

Fråga 1 och 3 var kodade som materialistiska prioriteringar medan fråga 2 och 4 var postmaterialistiska. Om respondenten valde en materialistisk fråga som sin högsta och näst högst prioriterad målsättning kategoriseras denne som materialistisk, om respondenten valde en materialistisk och en postmaterialistisk fråga kategoriseras denne som "blandad" och väljer respondenten två postmaterialistiska frågor kategoriseras respondenten som postmaterialist. Eftersom att både WVS och valundersökningen använder sig av samma undersökningsmetod underlättas möjligheten att göra jämförelser mellan dem båda. Att undersöka postmaterialism utifrån Ingleharts postmaterialism-index, personen ansvarig för att utveckla teorin om postmaterialism, ger studien även en hög grad av validitet då det blir tydligt att det som undersöks är det som avses att undersökas (Esaiasson et al. 2017, s. 58). Det görs inga påståenden om att datan för Sverige på något sätt är representativt för andra länder, tvärtom betonas det att Sverige är utstickande med hänsyn till postmaterialism och materialism. Att studien har bristande generaliserbarhet har därför tagits i beaktning (Esaiasson et al. 2017, s. 159). För att avgöra om sambanden är statistiskt signifikanta användes en signifikansnivå på 0.05 som förespråkas av Esaiasson et al. (2017, s. 394) vilket innebär att det är en lägre än fem procents risk att sambanden skulle vara slumpmässiga. För att beräkna styrkan på sambanden användes odds-ration för den oberoende variabeln i fråga,

vilket är standardmetoden för logistisk regression. Denna beräkning gjordes genom att ta e upphöjt till värdet på den uppskattade koefficienten av denna oberoende variabel. Det bör även betonas att denna studie inte gör några bestämda anspråk på kausalitet utan huvudsakligen undersöker huruvida det finns några samband till att börja med.

3.2 Metodologiska utmaningar och begränsningar

En initial utmaning med studien var att få tillgång till själva materialet. "Valundersökning 2010" krävde en ansökan till Svensk nationell datatjänst. Detta innebar att arbetet med SPSS fick vänta tills vi fick tillgång till vårt undersökningsmaterial. Utöver det är SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ett program som kräver tid och förståelse för dess funktionssätt. Ibland krävdes det att filer konverteras och att tolka informationen programmet producerar kan vara komplicerat och tidskrävande.

Den beroende variabeln i analysen, postmaterialism är ordinal och därför har logistisk regressionsanalys valts som metod för att analysera datan. För att förenkla undersökningens tolkningsbarhet gjordes valet att använda variablerna inkomst samt ideologisk placering på vänster-högerskalan som kovarianta variabler trots att de följde en ordinal kategorisering då de visade sig följa ett linjärt samband när regressioner med dessa som faktor genomfördes. Ålder, även denna kategoriserad som en ordinalvariabel i båda dataseten, har valt att användas som en faktor då den inte visade på ett strikt linjärt samband. För att tydligare undersöka Ingleharts framträdande teori om att generationseffekter påverkar postmaterialism, gjordes ett medvetet val att inte harmonisera datan mellan undersökningarna och istället använda 2010 års sjugradiga respektive 2017 års sexgradiga skala för ålder. Alternativet hade varit att koda om datan så att 1 står för åldrarna 18-30, 2 står för åldrarna 31-50 och 3 står för åldrarna 51-84, för att passa World Value Survey år 2017 tregradiga skala där 1 står för 15-29 år, 2 står för 30-49 år och 3 står för 50 år och uppåt.

Eftersom studien är kvantitativ och avser ett relativt litet land som Sverige med ett begränsat antal personer som deltar i undersökningen finns det alltid en utmaning angående bristande representation från olika delar av svenska samhället, till exempel var det betydligt för bland de högre ålderskategorierna svarade på undersökningarna jämfört med de yngre grupperna. En utmaning var också att valundersökningen hade ett lägre N-tal jämfört med World Value

Survey 2017, något som resulterade i högre standardfel och mer osäkerhet kring de exakta värdena i datan.

Även om det är positivt att båda undersökningar konsekvent använder Ingleharts 4-item postmaterialism-index med samma fyra målsättningar som respondenterna kan välja mellan har den vissa svagheter med avseende på denna specifika studie. En sådan svaghet är att båda materialistiska målsättningarna är på teman som typiskt har associerats med den politiska högern. Retorik om att bekämpa prisstegringar för tankarna till konservativa ledare som Margaret Thatcher och Ronald Reagans monetaristiska politik och att betona lag och ordning var till exempel myntat av Richard Nixon som kampanjstrategi (Rostron 2012, ss. 323-324). Att undersöka det sambandet mellan ideologisk placering och postmaterialism utifrån mer neutralt laddade politiska målsättningar hade kunnat vara en mer givande studie. Med tanke på att studien även handlar om att undersöka hur sambanden påverkades under finanskrisen 2010 jämfört med 2017 är bekämpning prisstegringar förmodligen inte den optimala operationaliseringen för att undersöka krisens effekt på dynamiken mellan de oberoende variablerna och postmaterialism. Ett bättre sätt att operationalisera det på hade varit om det istället för en målsättning om att bekämpa prisstegringar fanns en målsättning om att bekämpa ökande arbetslöshet, detta hade haft större relevans då Sveriges arbetslöshet låg på 8,61% år 2010 (Statista, 2026). Ett annat problem med Ingleharts frågeställningar är enligt Harold L. Wilensky (2003, s. 14). Specifikt att frågor kan få olika svar beroende på hur man ställer frågan. Ett exempel som framkommer är hur precis en fråga är ställd, ett exempel är frågan "protect free speech" som då får många att verka postmaterialistiska. Sänker man dock abstraktionsnivån och frågar om yttrandefrihet i specifika situationer blir har inte individen samma grad av postmaterialism längre helt plötsligt (Wilensky 2003, s. 14). En enkel omformulering kan i så fall leda till vitt skilda resultat gällande om en person är postmaterialist eller materialist.

4 Resultat

(Bilaga 1: Valundersökningen 2010)

Valundersökning 2010	Estim -ate	Std. Error	Wald	df	Sig.	95% confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Ideologisk placering (5-gradig skala)	0,441	0,070	39,727	1	<,001	0,305	0,581
Inkomst (5-gradig skala)	-0,15 5	0,086	3,321	1	0,073	-0,324	0,014
Ålder 18-22	-1,34 0	0,457	8,850	1	0,003	-2,236	-0,443
Ålder 22-30	-0,42 8	0,355	1,454	1	0,228	-1,124	0,268
Ålder 31-40	-0,56 0	0,341	2,695	1	0,101	-1,229	0,109
Ålder 41-50	-0,55 8	0,338	2,735	1	0,098	-1,220	0,103
Ålder 51-60	-0,45 4	0,336	1,826	1	0,177	-1,111	0,204
Ålder 61-70	-0,31 2	0,329	0,899	1	0,343	-0,958	0,333
Ålder 71-84 (Referens)	0		0				

Den logistiska regression som genomfördes för 2010 års val har N=607 med ett Nagelkerk R-kvadrat på låga till måttliga 0,107. Det går att konstatera att ideologi har en odds-ratio på 1,554. Eftersom att den ideologiska positionen långt till höger är kodad som 5 och materialister också är kodade som 5 innebär det att sannolikheten att en respondent är materialist med ökar för varje steg åt höger denne tar på den politiska skalan. Resultatet är även statistiskt signifikant med ett p-värde på <0,001. Vad gäller ålders betydelse på postmaterialism går det inte att finna någon statistiskt signifikant påverkan på den beroende variabeln som är postmaterialism-indexet för någon grupp utom 18-22 som har ett p-värde på 0,003. Gruppen 18-22 har en odds-ratio på 0,652 vilket innebär att oddsen för materialism är

lägre än för referensgruppen 71-84 år. Vad gäller inkomst kan inget statistiskt signifikant observeras eftersom dess p-värde 0,073 överstiger 0,05. Genom interaktionseffekter mellan ideologi och ålder undersöktes om det fanns en liknande skillnad som den påtalade av Savage (1985, ss. 434-435) där sambandet mellan postmaterialism och ålder var olika beroende på vilken ideologi respondenten har. Denna undersökning visade dock ingen statistiskt signifikant interaktionseffekt mellan ideologi och ålder.

(Bilaga 2: World Value Survey 2017)

WVS 2017	Estimate	Std. error	Wald	df	Sig.	95% confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Ideologisk placering (10-gradig skala)	-0,108	0,004	614,503	1	<0,001	-0,116	-0,099
Inkomstnivå (10-gradig skala)	0,102	0,004	719,746	1	<0,001	0,094	0,109
Ålder 15-24	0,314	0,040	17,553	1	<0,001	0,235	0,393
Ålder 25-34	0,111	0,033	60,605	1	0,289	-0,212	0,435
Ålder 35-44	0,035	0,032	1,123	1	0,016	-0,141	-0,014
Ålder 45-54	-0,078	0,031	5,763	1	0,939	-0,064	0,059
Ålder 55-64	0,076	0,031	6,075	1	0,014	0,016	0,137
Ålder 65 och äldre (referens)	0		0				

Den logistiska regressionen för WVS 2017 har N=1077 och en Nagelkerk R-kvadrat på 0,117, vilket betyder att 11,7% av modellen förklaras av datan, en nivå som är relativt låg till måttlig men inte ovanlig för samhällsvetenskapliga studier där individers beteende studeras. I WVS från 2017 återfinns ännu en gång mönstret med avseende på ideologi med en odds-ratio på 0,897 och ett p-värde på <0,001. Eftersom en högerplacering på den politiska skalan kodas som högst 10 och materialism är kodat som 1 betyder det att det finns en signifikant trend där respondenter blir mindre benägna att vara postmaterialister desto längre åt höger de placerar sig på den politiska skalan. För ålder är det återigen den yngsta åldersgruppen som står ut, i

detta fall gruppen 15-24. Det finns för åldersgruppen en statistiskt säkerställd skillnad gentemot gruppen 65 och äldre med ett p-värde på $<0,001$ och en odds-ratio på 1,368, därmed är oddsen för postmaterialism högre bland gruppen 15-24 än bland referensgruppen 65 och äldre. Andra åldersgrupper med p-värden under 0.05 är 35-44 och 55-64. Effekten tycks dock vara svagare hos dessa jämfört med 15-24 åldersgruppen då de har betydligt lägre odds-ratio, 1,035 för 35-44 åldersgruppen och 1,078 för 55-64 åldersgruppen. Med ett p-värde på $<0,001$ och en odds-ratio på 1,107 går det också att observera ett svagt positivt samband mellan ett steg upp i inkomstnivå och sannolikheten att ha postmaterialistiska prioriteringar, i och med att skalan dessutom är tio steg blir skillnaden substantiell mellan den högsta inkomstdecilen 10 och den lägsta inkomstdecilen 1. Även i denna undersökning fanns det ingen statistiskt signifikant interaktionseffekt mellan ålder och ideologi.

5 Analys

5.1 Ideologi och postmaterialism i undersökningen

Både i valundersökningen 2010 från Göteborgs Universitet samt WVS 2017 kartläggning av Sverige framkommer ett relativt stabilt statistiskt säkerställt samband mellan respondentens placering på höger-vänsterskalan och respondentens sannolikhet att vara postmaterialist, där personer som identifierar sig som vänster har en högre sannolikhet att även vara postmaterialist. Resultatet är väl i linje med vad Inglehart (1977, ss. 62-63) observerade i sina studier av tio olika västerländska demokratier, där personer som identifierade sig till vänster var överrepresenterade bland postmaterialisterna. Denna trend förekommer därmed även i Sverige. Ideologins samband med materialism i jämförelse postmaterialism och vice versa är det samband som tydligast återkommer både 2010 och 2017. Som nämndes tidigare i diskussionen om problematik med metodiken så kan dock de materialistiska frågorna anses ha en ideologisk vinkling åt höger sett till hur de är formulerade. På dessa grunder kan resultaten ifrågasättas, däremot talar två statistiskt signifikanta resultat från två skilda organisationers undersökningar på att något samband ändå finns.

5.2 Ekonomiska förhållanden

Finanskrisen påverkade värderingar över världen, Jordaan och Dima skriver bland annat att finanskrisen 2008-2009 förändrade relationen folk hade till det materiella, det ekonomiska blev viktigare och postmaterialistiska värderingar blev mindre betydelsefulla. Utvecklingen mot postmaterialism gick generellt sett bakåt i hela världen (Jordaan & Dima 2020, s. 451). Detta är även möjligt att notera i den samlade datan från 2010 respektive 2017. I valundersökningen var 9,1% av respondenterna kategoriserade som rena materialister medan enbart 2,4% kategoriserades som materialister i World Value Survey datan från Sverige 2017.

Resultaten av denna studie skulle utifrån det ovannämnda kunna stödja den tes som framförs av Raymond Duch och Michael Taylor. I kontrast med Ingleharts (1977, s. 95) teori om att det är den rådande makroekonomiska situationen under en individs formativa politiska år som präglar deras förhållning till postmaterialism så hävdar Duch och Taylor (1993, s. 754) att det som faktiskt påverkar graden av postmaterialism hos respondenterna är den makroekonomiska situation som råder under perioden som undersökningen genomförs. Taylor och Duchs tes tycks överensstämma väl med det som observerades i regressionsanalysen. År 2010 observerades det inte någon statistiskt signifikant samband mellan inkomstklass och materialism, något som tyder på att materiella frågor såsom ekonomi hade ungefär lika stor resonans för alla inkomstklasser. I World Value Survey 2017 fanns det däremot en statistiskt signifikant positiv odds-ratio mellan högre inkomst och att prioritera post-materialistiska frågor. När finanskrisen var över och ekonomiska fundamenta som sysselsättning och BNP-tillväxt var positiva började de högre inkomstklasserna prioritera postmateriella målsättningar. Det stödjer Taylor och Duchs (1993, s. 772) tes om att den rådande ekonomiska situationen har inverkan på hur grupper värderar postmaterialistiska eller materialistiska målsättningar.

5.3 Ålder och generationshypotesen

Huruvida det existerar en generationell effekt på postmaterialism är diskuterbart utifrån datan i undersökningen. I modellen för 2010 (bilaga 1) påvisades ett statistiskt signifikant resultat positivt korrelerat med postmaterialism enbart för gruppen 18-22 år. Detta kan tyckas något

anmärkningsvärt då det noterades i Konjunkturinstitutets (2010, s. 85) rapport från december 2010 att ungdomar är en konjunkturkänslig grupp och att många ungdomar deltog i arbetsmarknadsprogram på grund av arbetslöshet samtidigt som arbetslösheten för den andra samhällsgruppen minskade långsamt. Ett liknande resultat observerades även 2017, där gruppen 15-24 år visade ett högt signifikant resultat. Andra åldersgrupper visade också signifikanta resultat 2017 men med en låg odds-ratio.

Därmed återstår frågan om det är en långsiktig generationell trend där människor är mer postmaterialistiska desto yngre de är eller om det enbart är den yngsta gruppen som sticker ut medan andra grupper är ungefär lika materialistiska. Ett argument för Ingleharts tes om att en individs politiska mognad är det väsentliga vore att gruppen 25-34 i World Value Survey 2017 inte uppvisar någon statistiskt signifikant skillnad gentemot referensgruppen 65 och äldre. Det skulle därmed uppfattas som ett tecken på att denna grupp, vars formativa politiska år skedde under finanskrisen och dess efterdyningar, inte är lika benägna att anamma postmaterialism givet de ekonomiska omständigheter som präglade perioden. Inglehart (1977, ss. 114-115) diskuterar exempelvis att en period av ekonomisk nedgång kan resultera i att även yngre generationer som upplevde perioden under deras formativa politiska år sannolikt kommer att tendera att vara mer materialistiska och att postmaterialismen kunde möta en tillbakagång. Detta resonemang hade fått förnyad aktualitet i och med stagflationen som pågick på 1970 och början av 80-talet, något som resulterade i att "bekämpa prisstegringar" började prioriteras högre på det postmaterialist indexet (Wilensky 2003, ss. 13-14). Problemet med Ingleharts tes i detta fall är att om man analyserar datan från 2010 års valundersökning (bilaga 1) så är åldersgruppen 18-22 år, även då mer postmaterialistiska relativt till referensgruppen 71-84 år, detta trots att deras formativa politiska år skedde under en ekonomisk nedgång.

En aspekt som hade kunnat stärka Ingleharts tes vore om den åldersgrupp som upplevde sina formativa politiska år under den svenska finanskrisen i början av 90-talet visade en signifikant benägenhet åt materialism. I 2010 års valundersökning bör denna grupp ungefär vara den mellan åldrarna 31 och 40 år och i World Value Survey 2017 bör denna grupp ungefär vara mellan åldrarna 35 och 44 år när undersökningen genomfördes. Dessa individer hade därmed varit mellan åldrarna 10 och 22 år när finanskrisen nådde sin kulmen 1992 och riksbanken höjde styrräntan till 500%. I data från valundersökningen 2010 finns det dock ingen statistiskt signifikant skillnad bland gruppen 31-40 år med avseende på materialism. I

data från World Value Survey 2017 finns det ett statistiskt signifikant samband för åldersgruppen 35-44 år men odds-ration tyder istället på en svag benägenhet åt postmaterialism jämfört med referensgruppen. Utifrån datan i denna studie finns det därmed visst belägg för Duch och Taylors tes som hävdar att materialistiska attityder påverkas av den dåvarande ekonomiska situationen under undersökningsperioden, samtidigt som Ingleharts tes om de formativa årens påverkan har svaga belägg sett till den svenska kontexten. Att det endast är den yngsta åldersgruppen i båda fallen som visar på ett statistiskt signifikant positivt samband skulle även kunna ge stöd för (Tuftsj, 2001, s. 153) invändning att Ingleharts teori är för deterministisk, att din uppväxt möjligen inte bestämmer om du kommer vara materialist eller postmaterialist resten av ditt vuxna liv och att folk istället går igenom faser då de är mer materialistiska eller mer postmaterialistiska.

5.4 Inkomst och postmaterialism

Ett samband som Inglehart observerar är det som tycks existera mellan inkomst och postmaterialism, där personer med högre inkomstnivåer tenderar att oftare vara postmaterialister (Inglehart 1977, s. 73). Ett tydligt exempel på den diskrepans som existerade mellan arbetarklassen och medelklassen var de olika gruppernas konstaterade målsättningar med majrevolten i Frankrike 1968. Målsättningarna som de från arbetarklassen hade för att delta i revolterna hade primärt att göra med materiella frågor såsom löner eller jobbsäkerhet samtidigt som de från medelklassen uttryckte betydligt mer radikala och idealistiska motiv bakom deras deltagande (Inglehart 1977, s. 280). Ingleharts data som tyder på att arbetarklassen prioriterar materiella frågor högre än medelklassen får även stöd i undersökningen av World Value Survey 2017 men inte i valundersökningen 2010, något som skulle kunna härledas till en generell ökning i materiella prioriteringar under finanskrisen som tidigare nämndes (Bilaga 1, Bilaga 2). Överlag tycks det dock finnas vissa belägg för att ekonomiskt knapphet har ett positivt samband med materialism, likt vad Inglehart torgför.

6 För framtida forskning

Eftersom fokuset för den här studien var att undersöka skillnaderna i postmaterialism i Sverige under en period av ekonomisk nedgång jämfört med en period av relativt ekonomiskt välstånd valdes inkomst som en av de oberoende variablerna. Däremot är det inte självklart att inkomst är den förklarande orsaken i sig. Exempelvis skulle kulturella aspekter som är

associerade med olika klasser spelar en minst lika betydelsefull roll. I *Kohn: Conformity versus self-direction and its relationship with social class* förs en diskussion om hur barnuppfostran kan påverka olika klassers värderingar, där medelklassen uppfostrar sin barn med ideal som självbestämmande och personligt ansvar samtidigt som arbetarklassen uppfostrar sina barn med värderingar relaterad till konformitet och lydnad (De Witte 2004, s. 251). Att studera denna relation i kontrast till inkomst och koppla den till Ingleharts teorier om postmaterialism hade kunnat vara föremål för en framtida studie.

Ett annat eventuellt föremål för undersökning skulle till exempel kunna vara att undersöka hur graden av postmaterialism påverkas av utbildningsnivå, något som Inglehart menade var en direkt konsekvens av ekonomisk utveckling. Det finns dock idag system som gör att utbildning är tillgängligt även för personer med sämre ekonomiska möjligheter och ändå ökar postmaterialism i relation till utbildning. Tufiş menar att utbildning har en större förklaringskraft när det gäller postmaterialism idag då den yngre generationen nuförtiden inte nödvändigtvis har det bättre ställt materiellt än vad de äldre generationerna har det, men samtidigt så tenderar de i högre grad att vara postmaterialistiska (2001, s. 155).

Angående forskning som kan utveckla ämnet är just diskussionen om hur många postmaterialister kan existera jämfört med materialister. Även Inglehart erkänner att det ekonomiska spelar roll när det gäller hur materialistiska eller postmaterialistiska det är möjligt att bli. Skulle det eventuellt finnas ett tak på hur många postmaterialister ett samhälle kan ha? Eller kan det vara att frågorna i sig kan påverkas beroende på hur frågan ställs som många kritiker påpekar.

Forskningen skulle kunna fokusera på dessa specifika frågor. Dels hur man skulle kunna mäta materialism eller postmaterialism men också hur frågan och dess kontext påverkar vad datan visar på. Faktum är att det i statsvetenskap är svårare att klara slutsatser utifrån data jämfört med primärt naturvetenskapliga ämnen.

7 Sammanfattning och slutsatser

Vissa av resultaten följer Ingleharts teorier men ett par visade sig gå emot det som Inglehart framförde. Ett tydligt exempel på ett resultat som visade sig konträrt med Ingleharts teorier var att 35-44 åringar i studien från World Value Survey år 2017 inte visade på ett högre

samband med materialism än referensgruppen även om de enligt Ingleharts teori borde vara mer materialistiska på grund av finanskrisen under 90-talet. Vissa belägg finns däremot, som tidigare noterat, för Duch och Taylors teori om att materialism och postmaterialism snarare följer den ekonomiska situationen under perioden då studien genomförs snarare än den mer deterministiska förklaringsmodell som Inglehart teori förespråkar.

Den starkaste variabeln inom forskningsarbetet var en individs placering på den politiska höger-vänsterskalan. Något som tydligt är i linje med Ingleharts teorier om hur vänster-högerorienterade generellt skiljer sig i materialism och postmaterialism. Personer placerade åt vänster är generellt mer postmaterialistiska jämfört med personer på den ideologiska högern även inom Sverige, något som följer resultaten i andra västländer som har studerats. Det kan självklart finnas diskussioner angående metodiken och de frågor som ställdes men ideologi verkar vara något centralt inom materialism kontra postmaterialism.

När det gäller inkomst så framträder skillnaderna mellan de två åren fram. År 2010 fanns en stor osäkerhet kring den svenska ekonomin på grund av finanskrisen 2008, något som påverkade graden av materialistiska prioriteringar samt även det svenska riksdagsvalet i allmänhet då ekonomiska frågor var viktigare än i tidigare val. Detta år visade det sig att det inte fanns ett statistiskt signifikant samband mellan inkomst och materialism. En möjlig förklaring för detta skulle kunna vara att den relativt starka svenska ekonomin motverkade generella oroligheter bland befolkningen som helhet, men att vissa oroligheter fanns kvarliggande hos de lägre inkomstklasserna. Detta resultat visade sig vara väl i linje med Ronald Ingleharts knapphetsteori. Det finns även parallella teorier om denna diskrepans som exempelvis har kulturella faktorer snarare än själva inkomstnivån som den bakomliggande förklaringen till denna grupps förhållning till postmaterialism/materialism. Att det finns ett tydligt samband mellan inkomst och postmaterialism går dock att observera.

Källförteckning:

- De Witte, H. 2004. *Ideological Orientation and Values*.(Red.): Charles D. Spielberger. Encyclopedia of Applied Psychology. Elsevier. s.249-258. ISBN 9780126574104,
- Duch, R. M., & Taylor, M. A. 1993. *Postmaterialism and the Economic Condition*. American Journal of Political Science, 37(3), 747–779.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Sundell, A., Towns, A., Wängnerud, L. 2017. *Metodpraktikan: Konsten att studera människor, organisationer och samhällen*. 5. upplagan. Norstedts Juridik.
- Finansutskottet 2017. *Riktlinjer för den ekonomiska politiken* (2017/18:FiU20).
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/riktlinjer-for-den-ekonomiska-politiken_h501fiu20/ 26.05.26
- Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano J., M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & B. Puranen et al. (Red). 2020. *World Values Survey: Round Seven – Country-Pooled Datafile*. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA
- Henn M, Oldfield B, Hart J. 2017. *Postmaterialism and young people's political participation in a time of austerity*. Br J Sociol. 2018 Sep;69(3):712-737. doi: 10.1111/1468-4446.12309. Epub 2017 Aug 30. PMID: 28856669.
- Holmberg, S., & Ekengren Oscarsson, H. 2017. *Svensk valundersökning 2010* (1.0) [Data set]. Göteborg: Göteborgs universitet
- Inglehart, R. 1977. *"The Silent Revolution"*. Princeton: Princeton University Press.
- Inglehart, R. & Welzel, C. 2005. *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.

Jordaan, J & Dima, B. 2020. *Post Materialism and Comparative Economic Development: Do Institutions Act as Transmission Channel?*. Social Indicators Research. 148.
10.1007/s11205-019-02205-w.

Konjunkturinstitutet 2017. *Konjunkturläget mars 2017*. Konjunkturinstitutet

Konjunkturinstitutet 2010. *Konjunkturläget December 2010*. Konjunkturinstitutet

Martinsson, J. 2013 *Economic voting in Sweden 1985–2010*. Electoral Studies, Volym 32, utgåva 3. Pages 470-475. ISSN 0261-3794. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.05.019>.

Moström, E. 2025. *Populist narratives and materialist values : A quantitative study on populist context and value orientations in Sweden* (Kandidatuppsats). Hämtad från:
<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-558080>

Ronstron, A. 2012. *The Law and Order Theme in Political And Popular Culture*. Oklahoma City University Law Review. 323-395.

Savage, J. 1985. *Postmaterialism of the Left and Right Political Conflict in Postindustrial Society*. Comparative Political Studies. 17. 431-451. 10.1177/0010414085017004002.

Social Science Space 2021. *Ronald Inglehart, 1934-2021: Founder of the World Values Survey*. Social Science Space. 12 maj.
<https://www.socialsciencespace.com/2021/05/ronald-inglehart-1934-2021-founder-of-the-world-values-survey/> [2026-05-24]

Statista. 2026. *Unemployment rate in Sweden from 1991 to 2025*. [Unemployment rate in Sweden 1991-2025](#) (Hämtad 2026-05-25)

Tufiş, C. 2001. *A critique of Inglehart's theory of postmaterialism*. Revista de Cercetări Sociale, 3–4, 141–158.

Wilensky, Harold L. 2003. *Postindustrialism and postmaterialism? A critical view of the new economy, the information age, the high tech society and all that*, Discussion Papers, Research Unit: Inequality and Social Integration SP I 2003-201, WZB Berlin Social Science Center.